

Kozoriz O., assist.,

**ATTRIBUTIVE PHRASES AS AN ESSENTIAL
STRUCTURAL UNIT OF THE TERMINOLOGICAL
HYPONIMY
IN THE CHINESE LANGUAGE**

The attribute combinations of legal terminology of modern Chinese language, their structural and semantic features, frequency characteristics are analyzed; classification schemes are proposed as well.

Keywords: *attributive phrases, hyponymy, legal terminology, Chinese language.*

УДК 811.112.2

Колесник Р.С., к.філол.н., асист.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

**КОГЕЗИЯ ТА КОГЕРЕНТНІСТЬ У ХУДОЖНЬОМУ
ПЕРЕКЛАДІ
(на матеріалі перекладів оповідань В. Борхерта)**

Стаття присвячена аналізу відтворення когерентних та когезивних зв'язків у художньому перекладі на матеріалі оповідання "Хліб" В. Борхерта. Розглядаються основні форми когезії, аналізуються прийоми відтворення лексичної, стилістичної, образної та композиційної когезії у перекладі.

Ключові слова: *когезивні зв'язки, когерентність, художній переклад, індивідуальний стиль автора.*

Поняття структури тексту є важливим для перекладознавства, оскільки лише за умови збереження цілісності тексту в мові перекладу можна досягти адекватної реакції реципієнта в іншій культурі. Основними ознаками структури тексту є цілісність та зв'язність. Когезія художнього твору – низка лексичних, стилістичних, семантичних та граматичних компонентів, які формують єдине ціле твору, зв'язуючи окремі частини в цілісну смислову єдність. В. Єфіменко виділяє такі засоби когезії: лексичні (анафоричний, епіфоричний, контактний повтор; лейтмотивний повтор; гіперо-гіпонімія; антонімічні та синонімічні відношення; лексико-граматичні поля); логічні (просторова логічна

когезія; часова логічна когезія; метонімія); граматичні (субституція; номінальний еліпсис; вербальний еліпсис); стилістичні (метафора; персоніфікація; порівняння; паралелізм) [1, 13-18].

Зберігаючи зв'язність та цілісність художнього тексту, перекладач відтворює авторську картину світу, яка великою мірою впливає як на реалізацію творчого задуму, так і конкретні його вияви у мовленнєвих структурах. Даючи оцінку картині світу, необхідно розуміти, що це не просто відображення світу, а інтерпретація людиною навколишнього світу способом її світорозуміння. Мова фіксує не лише сприйняте, але й осмислене, усвідомлене, інтерпретоване людиною. Під поняттям "картина світу" розуміють сукупність світоглядних знань про світ, яка сформована в процесі оцінювання суб'єктом результатів пізнання навколишньої дійсності" [2, с.21]. Мовна картина світу, у свою чергу, створюється в процесі номінації, а її ключовим елементом є слово. Саме мовний образ світу виступає як засіб експлікації знань, що створюють концептуальну картину світу. У мовній картині світу знаходять відображення наукові, донаукові і примітивні знання, вона є важливим складником національної культури. Концептуальна та мовна картина світу змінюються в часі. Мовна модель завжди є певною інтерпретацією навколишнього світу, оскільки характеризується як явище складне і багатовимірне, адже включає не лише мовну систему, її одиниці й співвідношення, а й особливості їхнього використання. Ці особливості зумовлюються багатьма різноманітними чинниками, серед яких такі чинники, як уявлення про світ і систему виражених у мові цінностей, що є властивими як цілому народу, так і окремим представникам різних культур. Мовна картина світу – структурування предметів, явищ, фактів ситуацій дійсності, ціннісних орієнтирів, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки в мовних знаках, категоріях, явищах мовлення, що є семіотичним результатом концептуальної репрезентації дійсності в етносвідомості [3, 365-367]. Усі вищезазначені чинники, об'єднуючись і виявляючись через мовний знак, впливають на своєрідність художнього твору. І. Смуцинська зазначає: "Кожен письменник розвиває свою концепцію людської особистості, при цьому авторська позиція, його ідейно-цілісна орієнтація зберігається як у творчому методі, жанровій своєрідності, так і в стилі, що є здійсненням художньої цілісності

всього твору. Складність планів, з яких складається стиль, знаходить своє вираження в опозиції індивідуального та колективного, авторського художнього бачення та обмежень, що накладаються традицією, жанром, естетичними нормами. Встановлюючи необхідну відповідність між концепцією характеру, як змістовною стороною образу героя, та парадигмою лексичних засобів, як стороною формальною, можна отримати джерело розуміння стилю твору в його загальному змістовому контексті, що дозволяє говорити про мовний стиль" [4, с. 38-41]. Індивідуальний стиль – це загальні принципи відбору засобів висловлювання, властиві певному суб'єкту, що характеризують його ідіолект загалом або його мову в рамках певних мовних жанрів.

В. Борхерт належить до покоління письменників, яке ще будучи молодим, вже змушене було пережити лихо війни. І саме війна визначила зміст оповідань автора. Більшість сюжетів – це власний досвід письменника, його власне життя.

Аналіз оповідання В. Борхерта "Das Brot" [5, 114-116] засвідчує, що лексичними одиницями когезії виступають: повтори (використання одного й того ж слова): "still", "tappen", "dunkel", "Krumel", "Licht", "ansehen"; синонімічні повтори: ""; які представлені тематичними полями; зв'язність через узагальнення (родо-видові відношення); зв'язність через відношення частина-ціле; зв'язність через антонімію: "weiß – dunkel", "Licht machen – Licht ausmachen", "still sein – klappern", "aufwachen – einschlafen". [6, 14-19]. Слід виділити лейтмотивний повтор прислівника "still" ("тихо"): "Es war **still**. Es war zu **still**, und als sie mit der Hand über das Bett neben sich fuhr, fand sie es leer", "Das war es, was es so besonders **still** gemacht hatte: sein Atem fehlte", "Dann war es **still**". Своєрідність дистантного повтору в організації тексту полягає в тому, що, накладаючись на складне переплетіння мовних форм, він об'єднує тематично окремі його відрізки, розташовані одні від одних на значній відстані, семантично пов'язуючи їх в один текстовий фрагмент. Такий синтаксичний повтор створює стилістичний ефект кільця-спіралі з провідним лейтмотивом.

Аналізуючи лексику художнього тексту, слід виходити з того, що найбільш важливі слова будуть повторюватись. В оповіданні чітко простежуються тематичні поля навколо понять "звук", "світло" та "погляд", які перехрещуються один з одним і утворюють тематичну сітку. Це система семантико-граматичних

засобів, що складається зі значень, представлених у творі. Для цієї лексико-семантичної групи характерні синонімічні та антонімічні повтори. Автор оголює почуття героїв, сюжет розгортається вночі, коли панує тиша та темрява, коли перед світлом виявляються всі недоліки, чи навпаки, загострюються почуття. Тематичне поле "світло": "Sie sah etwas **Weißes** am Küchenschrank stehen. Sie **machte Licht**"; "Ich muss **das Licht** jetzt **ausmachen**, sonst muss ich nach dem Teller sehen"; "Sie stand auf und tappte durch die **dunkle** Wohnung"; "Sie tappten sich beide über den **dunklen** Korridor zum Schlafzimmer"; "Erst nach einer Weile setzte sie sich **unter die Lampe** an den Tisch". Одночасно спостерігаємо як автор майстерно розгортає мікротеми оповідання підсилюючи їх синонімами одного лексико-граматичного поля, у той же час зводить протиріччя в рамках цього ж поля завдяки введенню антонімів. Засобами антонімічної когезії виступають антоніми різних видів: лексичні, морфологічні та синтаксичні антоніми, а також текстові засоби, семантичні еквіваленти антонімів (субституційна антонімія та антонімія парафрази). Те ж саме спостерігаємо під час розгортання тематичного поля "звук": "...sein Atem **fehlte**", "... sie **tappte**..", "die Dachrinne **schlägt** immer bei Wind gegen die Wand", "sie tappten sich beide...", "...,dass er **leise** und vorsichtig kaute". Тематичне поле "погляд": "...sie **sah** von dem Teller **weg**", "er **sah** in der Küche **umher**", "sie **sah** ihn **nicht an**", "er **sah** wieder so **sinnlos** von einer Ecke in die andere", "er **sah** zum Fenster **hin**", "er **sah nicht auf**".

Конденсованість мови – особливість індивідуального стилю В. Борхерта, яка вимагає від перекладача семантично точного перекладу. Лексичний склад навмисно обмежений, щоб відтворити на макрорівні обмеженість простору і часу оповідання. Адже лише дві особи є героями твору, а дія відбувається в межах однієї доби в невеличкій кухні. Тому збереження лексичної когезії в нашому випадку є важливим перекладацьким завданням, що в подальшому вплине на збереження/порушення корегентності всього твору.

Переклад оповідання українською мовою вийшов друком у 1979 році у випуску серійного видання "Зарубіжна новела" [7, 34-40]. Перекладач В. Василюк майстерно зберігає когезивні зв'язки на лексичному рівні, відтворюючи повтори та зберігаючи семантичну точність тематичної сітки. Перекладач зберігає лейтмотивний повтор: "**Тихо**. Аж занадто **тихо**"; "Ось чому так **тихо**: не чути його дихання". Що стосується тематичного поля "світло" перекладач

вдається до конкретизації: "Вона помітила біля буфета **білу постать. Ввікнула світло**", "треба негайно **погасити світло...**", а також до морфолого-категорійних трансформацій "потім настала **тиша**. Минуло чимало часу, й вона почула, що він жує **тихо** й обережно". У наведеному реченні перекладач застосовує такий спосіб перекладу як логічний розвиток поняття: "лише через деякий час вона сіла до **освітленого лампою столу**". Тематичне поле "погляд" перекладач відтворює: "вона **відвела погляд** від хлібниці", "він **оглянувся** на всі боки", "вона **не дивилась** на нього", "він знову **безглуздо подивився** з одного кутка в інший", "він **подивився** на вікно", "він **не дивився** на неї". Трансформації та логічний розвиток поняття не суперечать розкриттю контексту.

На синтаксичному рівні слід відмітити короткі, прості речення. Сюжет не розгортається плавно перед читачам, а "вискакує" ривками. У німецькій мові для позначення такого стилю розповіді існує термін "Kahlschlagstil" ("рубаний, січений стиль"). Наведемо кілька прикладів: "Nachts. Um halb drei. In der Küche"; "So alt wie er war. Dreundsechzig". Перекладач зберігає адекватність на синтаксичному рівні: "Уночі. О пів на третю. На кухні"; "він і є старий. Шістдесят три роки". У деяких випадках перекладач сам відтворює текст простими реченнями, де вони відсутні в оригіналі: "Es war zu still, und als sie mit der Hand über das Bett neben sich fuhr, fand sie es leer" – "Аж занадто тихо. Вона провела рукою по ліжку поруч з собою – порожньо". Це не суперечить синтаксису оригіналу.

Аналіз когезивних зв'язків відіграє важливу роль, оскільки дозволяє виявити зв'язок елементів твору, встановити мікротеми тексту, а на основі цього виявити образні ідеї та вийти на рівень макроконтексту. Саме це дозволяє відтворити смислову (смислове ядро тексту, узагальнений зміст тексту), комунікативну (тематичний ланцюг, який має кінцевий характер) цілісність та міжфразову (логічні відношення між елементами тексту, послідовне розгортання змісту, збереження предметно-понятійної основи висловлення) єдність тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Єфименко В.* Текстові характеристики потоку свідомості // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка / Київський університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 1997;

2. *Гаврилів Т.* Текст між культурами. Перекладознавчі студії / Т. Гаврилів. – К., 2005;

3. *Рикєр П.* Конфликт інтерпретацій: Очерки о герменевтике / П. Рикєр. – М., 2002;

4. *Смуциньська І.* Індивідуальний стиль письменника та проблема семантичного перетворення слів у його мовній системі / І. Смуциньська // Вісник Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка "Іноземна філологія". – К., 2000;

5. *Borchert, W.* Wolfgang Borcherts Werke. Prosa. Draußen vor der Tür. Lyrik. – М., 1970; 6. 7. Маски: оповідання письменників ФРН. – К., 1979.

Стаття надійшла до редакції 21.04.13.

Колесник Р.С., к.філол.н., асист.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

КОГЕЗИЯ ТА КОГЕРЕНТНОСТЬ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ПЕРЕВОДЕ (НА МАТЕРИАЛЕ ПЕРЕВОДОВ РАССКАЗОВ В.БОРХЕРТА)

Статья посвящается анализу передачи когерентных и когезивных связей в художественном переводе на материале рассказа "Хлеб" В. Борхерта. Рассматриваются основные формы когезии, анализируются приемы передачи лексической, стилистической, образной и композиционной когезии в переводе.

Ключевые слова: когезивные связи, когерентность, художественный перевод, индивидуальный стиль автора.

Kolesnyk R.S., Candidate of Philology, assist. prof.,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

COHESION AND COHERENCE IN LITERARY TRANSLATION (BASED ON SHORT STORIES by W. BORCHERT)

The article deals with analysis of representation of cohesion and coherence relations in the literary translation based on the short story "The Bread" of W. Borchert. The article focuses upon main forms of cohesion. Translation techniques of reproducing the lexical, stylistic, figurative and structural cohesion are analyzed in the target language.

Key words: cohesion relations, coherence, literary translation, individual writing style of an author.